# REPERE METODOLOGICE PRIVIND EVALUAREA GRADULUI DE ASIGURARE A BUNĂSTĂRII ECONOMICE: ABORDĂRI INTERNAȚIONALE ȘI PROVOCĂRI PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

## METHODOLOGICAL LANDMARKS FOR ASSESSING THE DEGREE OF ECONOMIC WELL-BEING: INTERNATIONAL APPROACHES AND CHALLENGES FOR THE REPUBLIC OF MOLDOVA

**CZU: 330.35:330.59:005.216.1(478)** **https://doi.org/10.59295/spd2025j.81**

**Maria HĂMURARU**
ORCID: 0000-0002-8197-2973
E-mail: maria.hamuraru@usm.md
*Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova*

**Adriana BUZDUGAN**
ORCID: 0000-0002-1551-7964
E-mail: adriana.buzdugan@usm.md
*Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova*

***Summary.*** *The objective of this paper is to examine international methodological approaches for evaluating economic well-being and to assess their relevance for the Republic of Moldova. The study focuses on multidimensional frameworks, such as the Better Life Index and the Social Progress Index, and analyzes the challenges of adapting these models to a national context shaped by economic transition and high levels of migration. The research methodology involves a comparative analysis of composite well-being indicators and a review of available national data sources. Based on this analysis, the paper proposes an adapted framework structured around five key dimensions: income, employment, housing conditions, access to public services, and subjective well-being. The main findings highlight discrepancies between international standards and national statistical capacities but also demonstrate the feasibility of developing a credible and context-sensitive well-being index. The study concludes that integrating well-being metrics into policymaking processes can enhance evidence-based governance and improve the alignment of public policies with citizens' real needs. This article was developed within the framework of the project "Strengthening socio-economic and legal mechanisms to ensure the well-being and security of the citizens" (CONSEJ 01.05.02).*

***Keywords:*** *economic well-being; objective well-being; subjective well-being; indicators.*
***Clasificare JEL: I31; O15; C43***

## INTRODUCERE

Într-un context economic și social marcat de transformări accelerate, evaluarea corectă a bunăstării economice devine o necesitate fundamentală pentru fundamentarea

politicilor publice și pentru monitorizarea progresului real al unei societăți. Republica Moldova, în drumul său spre modernizare și integrare europeană, se confruntă cu o serie de provocări legate de inegalitățile economice, migrația masivă, precaritatea locuirii și accesul inechitabil la servicii publice. În acest cadru, măsurarea bunăstării economice nu mai poate fi redusă la indicatori clasici, precum produsul intern brut (PIB), ci necesită o abordare multidimensională, capabilă să surprindă complexitatea vieții economice și sociale a cetățenilor.

Literatura de specialitate a propus de-a lungul timpului o varietate de cadre conceptuale și metodologii pentru evaluarea bunăstării, precum Indicele Dezvoltării Umane (UNDP), Indicele pentru o Viață Mai Bună (OECD) sau Indicele Progresului Social. Aceste inițiative reflectă o tendință globală de a măsura „dincolo de PIB", punând accent pe dimensiuni precum sănătatea, educația, locuirea, mediul înconjurător și satisfacția subiectivă a populației. Totodată, numeroase studii subliniază necesitatea adaptării acestor metodologii la specificul fiecărei țări, ținând cont de resursele statistice disponibile, contextul socio-economic și prioritățile naționale de dezvoltare [1; 5; 7; 14; 21].

Scopul acestui articol este de a analiza reperele metodologice internaționale utilizate în evaluarea bunăstării economice și de a propune un cadru conceptual adaptat specificului Republicii Moldova, care să poată fi aplicat atât în cercetarea științifică, cât și în procesul decizional public. Lucrarea oferă o trecere în revistă a principalelor metodologii internaționale, urmată de o examinare critică a provocărilor asociate implementării acestora la nivel național. În încheiere, este formulată o propunere de model teoretic ce integrează un set de indicatori relevanți pentru măsurarea bunăstării în contextul Republicii Moldova.

## MATERIAL ŞI METODĂ

Lucrarea se bazează pe o analiză conceptuală și aplicativă a principalelor metodologii internaționale de evaluare a bunăstării economice, cu accent pe indicatorii compoziți utilizați de organizații precum OECD, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) și Social Progress Imperative. Au fost examinate instrumente precum Indicele pentru o Viață Mai Bună (Better Life Index) [17] și Indicele Progresului Social (Social Progress Index), din perspectiva structurii, dimensiunilor și criteriilor de selecție a indicatorilor. Metoda de cercetare aplicată este de tip exploratoriu-comparativ și a inclus: – analiza documentară a cadrului teoretic și normativ internațional; – analiza secundară a datelor statistice disponibile la nivel național (BNS, World Bank, FRED); – construcția unui cadru conceptual adaptat specificului Republicii Moldova, bazat pe cinci dimensiuni esențiale ale bunăstării economice. Analiza a vizat identificarea decalajelor metodologice și a potențialului de integrare a bunăstării economice în sistemele de monitorizare națională.

## REZULTATE ȘI DISCUȚII

**Delimitări conceptuale privind bunăstarea economică.** Conceptul de bunăstare economică este complex și multidimensional, depășind simpla asociere cu nivelul veniturilor sau creșterea economică exprimată prin produsul intern brut (PIB). În literatura de specialitate, bunăstarea economică este definită ca nivelul de trai al populației, măsurat prin accesul efectiv la resurse materiale, oportunități economice, securitate financiară și posibilitatea de a participa activ la viața economică și socială [15, 21].

O distincție esențială este cea dintre bunăstarea economică și bunăstarea socială sau generală. Prima se referă la condițiile economice concrete – venituri, consum, locuire, acces la piața muncii –, în timp ce cea de-a doua include și dimensiuni non-economice precum sănătatea mintală, relațiile sociale, libertățile civice sau satisfacția personală [6; 5]. De asemenea, bunăstarea economică este un subset al bunăstării generale, dar influențează profund celelalte dimensiuni ale vieții.

Literatura distinge și între bunăstarea obiectivă – măsurabilă prin indicatori statistici precum venitul mediu, consumul gospodăriilor, rata ocupării forței de muncă, rata sărăciei sau valoarea activelor – și bunăstarea subiectivă, care reflectă modul în care indivizii percep și evaluează propriile condiții de viață [4; 8]. Această din urmă dimensiune este adesea măsurată prin sondaje de opinie și chestionare privind satisfacția față de viață, speranțele legate de viitor sau încrederea în economie și instituții.

*Bunăstarea economică* este, totodată, strâns corelată cu dezvoltarea durabilă, echitatea socială și calitatea vieții. Conform definiției date de Comisia Brundtland (1987), dezvoltarea durabilă implică satisfacerea nevoilor prezente fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi – ceea ce presupune distribuție echitabilă a resurselor, acces egal la oportunități și protejarea capitalului natural. În acest sens, bunăstarea economică nu poate fi analizată separat de politicile ecologice, educaționale și sociale, toate contribuind la conturarea unui cadru coerent al calității vieții [22].

Prin urmare, un cadru metodologic valid pentru evaluarea bunăstării economice trebuie să integreze atât dimensiunile cantitative (venituri, consum, active), cât și cele calitative și perceptive, având în vedere particularitățile contextului socio-economic național și dinamica globală a dezvoltării.

În ultimele decenii, preocuparea pentru măsurarea corectă și integrată a bunăstării economice a condus la dezvoltarea unor instrumente metodologice complexe, care depășesc tradiționalul indicator PIB. Aceste metodologii includ atât dimensiuni obiective, cât și subiective, oferind o imagine mai completă asupra calității vieții și a progresului social.

Creat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP), IDU este unul dintre cei mai cunoscuți indici globali de evaluare a dezvoltării umane și economice. El combină trei dimensiuni esențiale: speranța de viață, nivelul de educație (ani medii și așteptați de școlarizare) și venitul național brut per capita ajustat [22]. Cu toate că este un instrument sintetic, IDU a fost criticat pentru faptul că nu surprinde inegalitățile, sustenabilitatea sau dimensiunile subiective ale bunăstării [11].

Lansat de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD), BLI este o platformă interactivă care permite cetățenilor să compare bunăstarea între țări pe baza a 11 dimensiuni: venit, locuință, loc de muncă, echilibru muncă–viață, educație, sănătate, satisfacția vieții, mediu, siguranță personală, angajament civic și relații sociale [15]. BLI are avantajul includerii percepțiilor individuale, dar presupune o anumită arbitrariate în agregarea dimensiunilor.

Indicele Progresului Social, dezvoltat de Social Progress Imperative, măsoară bunăstarea și progresul social independent de performanța economică, concentrându-se pe nevoile umane de bază, fundamentele bunăstării și oportunitățile individuale. Acest index include 54 de indicatori, precum accesul la apă potabilă, drepturile personale, toleranța sau accesul la educație avansată [19]. SPI este considerat unul dintre cele mai cuprinzătoare instrumente, dar necesită un sistem statistic robust pentru aplicare națională.

Fericirea Națională brută (Gross National Happiness -GNH). Dezvoltat în Bhutan, GNH este un model alternativ ce include nouă domenii, printre care: bunăstare psihologică, timp liber, vitalitatea comunității, guvernanța, diversitatea culturală și echilibrul ecologic [24]. Deși dificil de transpus în alte contexte, GNH oferă un exemplu valoros de integrare a valorilor spirituale, culturale și ecologice în măsurarea bunăstării.

Aceste metodologii internaționale demonstrează tranziția de la o înțelegere exclusiv economică a progresului către o abordare multidimensională, care pune accent pe condițiile reale de viață ale cetățenilor și pe capacitatea statului de a genera echitate și satisfacție durabilă. Ele oferă puncte de plecare solide pentru dezvoltarea unui cadru metodologic adaptat contextului Republicii Moldova, care să reflecte particularitățile sale economice, sociale și instituționale.

Evaluarea bunăstării economice necesită o abordare complexă care să îmbine elemente obiective măsurabile cu percepțiile și experiențele trăite de cetățeni. Această necesitate a condus la dezvoltarea unor sisteme de indicatori care pot fi structurate în trei categorii principale: resursele economice; condițiile de trai; evaluările subiective ale bunăstării.

Indicatorii resurselor economice oferă o imagine asupra capacității materiale a indivizilor și gospodăriilor de a-și satisface nevoile fundamentale. Venitul mediu disponibil al gospodăriei, consumul per capita și rata sărăciei constituie măsuri esențiale în această categorie [16]. Acești indicatori sunt frecvent utilizați în construcția indicilor sintetici precum Human Development Index (IDU) dezvoltat de PNUD sau Better Life Index (BLI) al OECD, care măsoară bunăstarea dincolo de statisticile economice tradiționale, bazându-se pe 11 dimensiuni esențiale care includ venitul, locuirea, locurile de muncă, comunitatea, educația, mediul, guvernarea, sănătatea, satisfacția față de viață, siguranța și echilibrul muncă-viață.

Inegalitatea economică este captată prin indicatori precum coeficientul Gini și raportul Palma, care măsoară distribuția veniturilor în societate. Acești indicatori sunt considerați fundamentali pentru înțelegerea echității economice și a coeziunii sociale [27].

**Tabel 1.** Evoluția inegalității economice în Republica Moldova și alte țări (2020–2024).

| Indicator | Țara/Regiunea | 2020 | 2021 | 2022 | 2023 | 2024 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Coeficient Gini (%)** | **Republica Moldova** | 26,0 | 25,7 | 25,9 | 25,8 | 25,6 |
| | **România** | 34,8 | 34,0 | 34,3 | 34,1 | 34,0 |
| | **Bulgaria** | 39,6 | 38,3 | 38,2 | 37,9 | 37,5 |
| | **Polonia** | 30,2 | 29,9 | 29,5 | 29,3 | 29,1 |
| **Raport Palma (venit brut)** | **Global** | ~1,45 | ~1,50 | ~1,52 | ~1,54 | ~1,55 |
| | **România** | 1,39 | 1,41 | 1,42 | 1,41 | 1,40 |
| | **Bulgaria** | 1,50 | 1,48 | 1,47 | 1,45 | 1,43 |
| | **Polonia** | 1,34 | 1,33 | 1,31 | 1,30 | 1,29 |

*Sursa: elaborare proprie pe baza datelor [23; 25; 26; 27]*

Republica Moldova prezintă o inegalitate relativ scăzută (Gini ~26 %), susținând o distribuție a veniturilor mai echitabilă decât media globală (~35–40 % în multe țări). Raportul Palma global în creștere (de la ~1,50 la ~1,60) reflectă accentuarea diferențelor dintre cei mai bogați 10 % și cei mai săraci 40 %, în special în economiile de vârf.

Analiza comparativă demonstrează că țările cu nivele mai scăzute de inegalitate tind să înregistreze performanțe superioare în materie de bunăstare generală și stabilitate socială.

Indicatorii privind condițiile de trai și incluziunea economică integrează aspecte legate de calitatea vieții cotidiene și accesul la servicii esențiale. Indicatorii includ accesul la locuință adecvată, gradul de ocupare a forței de muncă, calitatea infrastructurii publice (educație, sănătate, transport) și nivelul de protecție socială. Eurostat a dezvoltat cadrul de indicatori privind excluziunea socială care măsoară lipsa accesului la servicii esențiale, precaritatea locuirii și incapacitatea de a face față cheltuielilor neprevăzute.

Raportul «How's Life?» 2024 al OECD evaluează dacă viața se îmbunătățește pentru cetățenii din țările OECD prin peste 80 de indicatori care acoperă rezultatele actuale ale bunăstării, inegalitățile și resursele pentru bunăstarea viitoare. Această abordare permite identificarea disparităților și a tendințelor care necesită atenție din partea decidenților politici.

Pentru contextul Republicii Moldova, acești indicatori pot evidenția disparitățile marcante dintre mediul urban și rural, precum și provocările generate de migrația economică masivă. Analiza acestor dimensiuni este crucială pentru înțelegerea modului în care transformările economice și sociale afectează diferite segmente ale populației.

Bunăstarea subiectivă reflectă modul în care indivizii percep și evaluează calitatea propriei vieți. Măsurarea bunăstării subiective se bazează pe trei indicatori principali: evaluările vieții, emoțiile pozitive și emoțiile negative, clasamentele fericirii fiind bazate pe evaluările vieții ca măsură mai stabilă [9].

Printre indicatorii specifici se numără satisfacția generală față de viață, nivelul de stres, optimismul privind viitorul și încrederea în instituțiile publice. *World Happiness Report*, publicat de Wellbeing Research Centre de la Universitatea Oxford în parteneriat cu Gallup și UN Sustainable Development Solutions Network, demonstrează importanța crescândă a acestor măsuri în evaluarea progresului social.

Cercetările recente subliniază corelația puternică între indicatorii subiectivi și cei obiectivi. Datele din 2023 arată că 19% dintre tinerii adulți din întreaga lume au raportat că nu au pe nimeni pe care să se poată baza pentru sprijin social, reprezentând o creștere de 39% comparativ cu 2006. Aceste tendințe evidențiază necesitatea integrării dimensiunilor subiective în evaluarea bunăstării economice.

Utilizarea combinată a acestor categorii de indicatori oferă o perspectivă multidimensională asupra bunăstării economice, permițând o analiză echilibrată între realitățile obiective și percepțiile subiective ale populației. Această abordare integrată este deosebit de relevantă pentru contextul Republicii Moldova, unde provocările economice și sociale necesită o înțelegere nuanțată a modului în care cetățenii experimentează transformările în curs.

Selecția și adaptarea indicatorilor la specificul național pot permite formularea unor politici publice mai eficiente, centrate pe nevoile reale ale cetățenilor. Totodată, monitorizarea sistematică a acestor indicatori facilitează evaluarea impactului intervențiilor publice și ajustarea strategiilor de dezvoltare în funcție de rezultatele obținute.

**Limite și critici ale metodologiilor existente.** În ciuda contribuțiilor remarcabile ale metodologiilor internaționale la dezvoltarea instrumentelor moderne de măsurare a bunăstării economice, aceste abordări sunt confruntate cu limitări semnificative de natură conceptuală, metodologică și practică. Aplicarea acestor metodologii în contexte economice în tranziție, precum cel al Republicii Moldova, amplifică problemele de validitate, comparabilitate și fezabilitate instituțională, necesitând o analiză critică aprofundată.

Indicii compoziți internaționali adoptă, în general, seturi standardizate de dimensiuni și indicatori care nu reflectă întotdeauna *specificul contextual local*. Această abordare uniformizată poate conduce la ignorarea sau sub-reprezentarea unor aspecte fundamentale ale bunăstării specifice anumitor regiuni. De exemplu, fenomene precum migrația economică masivă, informalitatea pieței muncii sau nivelul scăzut al încrederii în instituții – aspecte definitorii pentru societăți post-socialiste – sunt adesea marginalizate în cadrul metodologiilor existente [21].

*Problema universalității valorilor* referitoare la bunăstare constituie o altă limitare conceptuală majoră. Metodologiile predominante presupun că valorile și prioritățile legate de bunăstare sunt similare în toate contextele culturale și economice, ceea ce poate genera interpretări distorsionate în societăți cu tradiții și sisteme de valori diferite [13]. Această presupunere ignoră faptul că percepțiile asupra bunăstării sunt profund influențate de contextul istoric, cultural și socio-economic specific.

Una dintre cele mai semnificative probleme metodologice o constituie procesul de *agregare a indicatorilor eterogeni* într-un singur scor sintetic. Ravallion [20] criti-

că „indicii mashup de dezvoltare" și subliniază că alegerea ponderilor între dimensiuni este deseori arbitrară sau politizată, influențând dramatic clasamentele rezultate. Această problemă ridică întrebări fundamentale despre validitatea și fiabilitatea scorurilor finale. Indicatorii compoziți au câștigat o popularitate extraordinară în diverse domenii de cercetare, adoptarea lor de către instituții globale captând atenția mass-media și a decidenților politici. Cu toate acestea, această popularitate crescută a generat o multitudine de contribuții metodologice în răspuns la criticile substanțiale care vizează cadrul lor conceptual fundamental.

Metodologiile precum Indicele pentru o Viață Mai Bună (BLI) sau Indicele Progresului Social (SPI) oferă multiple posibilități de personalizare a ponderilor, ceea ce, deși permite adaptarea la preferințele locale, limitează semnificativ comparabilitatea între țări și perioade temporale. Această flexibilitate poate transforma indicii în instrumente subiective, diminuându-le utilitatea pentru analiza comparativă.

Economiile emergente se confruntă cu provocări majore în ceea ce privește *accesul la date statistice actualizate, detaliate și comparabile*. Indicatori esențiali pentru măsurarea bunăstării, precum bunăstarea subiectivă, capitalul social sau calitatea guvernanței, sunt rar colectați în mod sistematic. În cazul Republicii Moldova, lipsa unor serii de date longitudinale și absența unor anchete periodice cuprinzătoare privind calitatea vieții restrâng considerabil posibilitatea aplicării metodologiilor internaționale în forma lor integrală.

Capacitatea instituțională limitată pentru colectarea, procesarea și analizarea datelor complexe reprezintă un obstacol suplimentar. Implementarea efectivă a metodologiilor avansate necesită nu doar resurse financiare, ci și expertiză tehnică și stabilitate instituțională pe termen lung, aspecte care sunt adesea deficitare în economiile în tranziție.

Chiar și cele mai moderne metodologii de măsurare a bunăstării păstrează, într-o anumită măsură, o viziune economistă, acordând prioritate indicatorilor economici tradiționali în detrimentul dimensiunilor sociale, culturale și ecologice. Această tendință reflectă o ierarhizare implicită a valorilor, în care performanțele economice sunt considerate fundamentale pentru bunăstare.

Jackson [10] argumentează că creșterea economică are doar o capacitate limitată de a genera bunăstare, dar o capacitate enormă de a degrada mediul, fiind necesară găsirea unui echilibru între o economie prosperă și oameni prosperi, recunoscând că cele două nu sunt sinonime. Această critică fundamentală a paradigmei creșterii economice ca obiectiv principal pune în discuție relevanța metodologiilor centrate pe indicatori economici.

Abordările post-materialiste pledează pentru integrarea dimensiunilor precum relațiile sociale, libertățile personale, participarea civică și bunăstarea ecologică ca elemente centrale ale bunăstării. Aceste perspective evidențiază necesitatea unor metodologii participative care să implice cetățenii în procesul de definire și prioritizare a dimensiunilor bunăstării.

Pentru Republica Moldova, aceste limitări au implicații particulare. Experiența tranziției post-socialiste, migrația masivă, dualismul urban-rural pronunțat și provocările integrării europene creează un context specific care necesită adaptări metodologice substanțiale. Aplicarea neadaptată a metodologiilor internaționale risca să ofere o imagine distorsionată a realității sociale și economice.

Adaptarea metodologiilor la nivel național trebuie să fie însoțită de o reflecție critică asupra relevanței indicatorilor în contextul local, asupra capacității instituționale de colectare și analiză a datelor. Această abordare adaptativă este vitală pentru a asigura validitatea și utilitatea politică a rezultatelor în contextul specificului național.

Recunoașterea acestor limitări nu diminuează valoarea metodologiilor existente, ci subliniază necesitatea unei abordări adaptive în implementarea lor. Dezvoltarea unui cadru de măsurare a bunăstării adaptat contextului național necesită echilibrarea rigorii metodologice cu flexibilitatea necesară pentru captarea specificului local, integrarea perspectivelor multiple și asigurarea participării cetățenilor în procesul de definire a priorităților de bunăstare.

Dezvoltarea unui model credibil și relevant de evaluare a bunăstării economice pentru Republica Moldova impune integrarea principiilor metodologice internaționale cu realitățile specifice contextului național. Această adaptare trebuie să considere nu doar disponibilitatea datelor statistice, ci și provocările structurale și factorii socio-economici caracteristici unei economii în tranziție.

Piața muncii din Republica Moldova continuă să reflecte caracteristici structurale complexe, cu implicații directe asupra măsurării bunăstării și coeziunii sociale. În anul 2023, rata șomajului BIM s-a situat la 4,6%, în ușoară creștere față de anul anterior (3,1% în 2022), dar comparabilă cu valorile din perioada post-pandemică (3,2% în 2021, 3,8% în 2020) [12].

**Tabel 2.** Indicatori-cheie ai pieței muncii din Republica Moldova (2019–2024).

| **An** | **Rata șomajului (%)** | **Rata ocupării (%)** | **Rata participării** (populație 15+ ani) **(%)** |
|---|---|---|---|
| 2019 | 3,2 | 44,5 | 42,3 |
| 2020 | 3,8 | 39,1 | 40,9 |
| 2021 | 3,2 | 39,8 | 41,1 |
| 2022 | 3,1 | 40,5 | 41,8 |
| 2023 | 4,6 | 43,1 | 45,1 |
| 2024 | 3,9 | 40,8% | 44.5 |

*Sursa: [2; 18]*

Deși aceste niveluri par moderate în termeni nominali, ele trebuie interpretate în contextul participării reduse la piața muncii și al dimensiunii sectorului informal. Paradoxul

ocupării în Republica Moldova constă în coexistența unei rate scăzute a șomajului cu o rată modestă a ocupării forței de muncă, ceea ce semnalează un grad redus de integrare economică a populației active. Conform datelor pentru 2023, rata de ocupare a fost de 43,1%, în creștere ușoară față de 2022 (40,5%), dar sub nivelurile pre-pandemice (44,5% în 2019) [2; 3]. Aceasta indică o revenire lentă, dar nesigură, în condițiile unui climat economic fragil.

Rata de participare la forța de muncă (proporția persoanelor de 15 ani și peste care sunt fie angajate, fie în căutarea unui loc de muncă) a ajuns în 2023 la 45,1%, comparativ cu 41,8% în 2022. Deși această creștere este notabilă, nivelul rămâne scăzut în raport cu media europeană, semnalând o subutilizare a resurselor umane disponibile. Aceste tendințe reflectă în mare măsură efectele migrației economice masive, care a erodat baza activă a populației și a contribuit la îmbătrânirea structurii demografice. În paralel, piața muncii este marcată de provocări calitative: locuri de muncă instabile, remunerare scăzută, decalaj urban–rural și participare redusă a femeilor în activități economice. Astfel, rata scăzută de ocupare nu trebuie interpretată doar ca o problemă cantitativă, ci ca un simptom al disfuncționalităților structurale și instituționale ale pieței muncii, care afectează inclusiv capacitatea țării de a susține un model de dezvoltare durabil și incluziv.

**Indicatori de sănătate și dezvoltare umană.** Speranța de viață reprezintă un indicator fundamental pentru evaluarea bunăstării și dezvoltării umane. Pentru Republica Moldova, speranța medie de viață la naștere a fost estimată la 72,0 ani în 2024, înregistrând o creștere modestă de 0,1 ani comparativ cu 2023. Această valoare plasează Moldova sub media europeană, dar în linia cu alte țări din regiunea Europei de Est în proces de tranziție economică.

**Tabel 3.** Speranța de viață în Republica Moldova și țări din regiune (2020–2024).

| Anul | Moldova | România | Bulgaria | Polonia |
|---|---|---|---|---|
| 2020 | 69,9 | 75,6 | 74,6 | 77,6 |
| 2021 | 69,0 | 72,9 | 72,0 | 75,5 |
| 2022 | 71,5 | 74,2 | 73,6 | 76,2 |
| 2023 | 71,9 | 74,5 | 74,2 | 76,7 |
| 2024 | 72,0 | 74,7 | 75,0 | 76,9 |

*Sursa: Elaborat în baza datelor din [27]*

Indicatorul reflectă nu doar starea sistemului de sănătate, ci și calitatea generală a vieții, incluzând factori precum calitatea mediului, siguranța alimentară, stresul economic și accesul la servicii medicale. Comparația cu țările dezvoltate evidențiază potențialul de îmbunătățire în acest domeniu.

Analiza contextului național generează mai multe considerente metodologice esențiale pentru dezvoltarea unui cadru adaptat de măsurare a bunăstării:

- **Dimensiunea inegalității și echității sociale** necesită includerea explicită a indicatorilor de distribuție a veniturilor și accesului la oportunități. Coeficientul Gini de

aproximativ 0,26 și rata de sărăcie de circa 20% justifică acordarea unei atenții deosebite acestei dimensiuni în cadrul indicelui propus.

- **Calitatea și accesibilitatea ocupării forței de muncă** trebuie evaluată nu doar prin prisma ratei șomajului, ci și a ratei de ocupare și a calității locurilor de muncă. Rata excepțional de scăzută a ocupării (~40%) impune necesitatea dezvoltării unor indicatori care să captureze nu doar cantitatea, ci și calitatea și stabilitatea angajării.
- **Dimensiunea demografică și migratorie** reprezintă un aspect specific care necesită integrarea în cadrul metodologic. Impactul migrației economice asupra structurii demografice și economice trebuie reflectat prin indicatori adaptați care să măsoare nu doar consecințele, ci și potențialul de dezvoltare în contextul acestui fenomen.
- **Capacitatea instituțională și disponibilitatea datelor** constituie o constrângere practică care impune selectarea unor indicatori pentru care există surse de date fiabile și actualizate. Analiza disponibilității datelor sugerează că anumite dimensiuni necesită dezvoltarea de noi instrumente de colectare a informațiilor.

Implementarea principiilor economiei bunăstării la nivel național necesită dezvoltarea unui sistem de indicatori care să reflecte specificul contextual și provocările particulare ale fiecărei țări. În cazul Republicii Moldova, propunem un cadru orientativ de indicatori structurat pe cinci dimensiuni fundamentale, conceput pentru a capta complexitatea realității socio-economice naționale.

- **Dimensiunea inegalității și echității** constituie prima componentă a cadrului propus, fiind esențială pentru evaluarea gradului de coeziune socială. Datele disponibile indică un coeficient Gini de aproximativ 0,257 în 2021, sugerând un nivel moderat de inegalitate a veniturilor comparativ cu standardele internaționale. Concomitent, rata populației în risc de sărăcie se situează la 20,7% în 2023, reflectând persistența vulnerabilității economice pentru o parte semnificativă a populației. Pentru o analiză mai aprofundată, este necesară colectarea sistematică a raportului quintilelor de venituri, care ar permite o înțelegere mai nuanțată a distribuției veniturilor.
- **Dimensiunea ocupării și protecției sociale** reflectă calitatea integrării economice a populației active. Indicatorii actuali arată o rată a ocupării forței de muncă de aproximativ 40,8% în 2024, în timp ce rata șomajului se menține la un nivel relativ scăzut de 3,9%. Totuși, aceste cifre necesită completarea cu indicatori de calitate a ocupării, care să evalueze nu doar cantitatea, ci și calitatea locurilor de muncă disponibile, inclusiv aspecte legate de securitatea ocupării, condițiile de muncă și satisfacția profesională.
- **Dimensiunea dezvoltării umane** integrează indicatorii fundamentali ai progresului social. Speranța de viață, situată la 72,0 ani în 2024, oferă o imagine asupra stării generale de sănătate a populației. Accesul la educație poate fi evaluat prin statisticile oficiale existente, însă accesul la servicii de sănătate necesită dezvoltarea unor indicatori specifici care să măsoare nu doar disponibilitatea teoretică, ci și accesibilitatea reală și calitatea serviciilor oferite.
- **Dimensiunea bunăstării subiective** reprezintă o componentă inovatoare care captează percepțiile și experiențele directe ale cetățenilor. Satisfacția generală față de

viață necesită colectarea sistematică prin sondaje specializate, în timp ce încrederea în instituții poate fi monitorizată prin barometrele sociale existente. Percepția calității vieții locale, deși crucială pentru înțelegerea bunăstării la nivel comunitar, necesită dezvoltarea unei metodologii specifice de colectare și analiză.

- **Dimensiunea sustenabilității și contextului specific** abordează provocările particulare ale Republicii Moldova. Impactul migrației, fenomen cu implicații profunde asupra structurii sociale și economice, necesită indicatori adaptați care să măsoare atât efectele negative (exodul de competențe), cât și cele positive (remitențele și transferul de cunoștințe). Economia informală, prezentă în mod semnificativ în economia națională, necesită estimări și indicatori proxy pentru a fi integrată în analiza bunăstării economice. Accesul la infrastructură, parțial disponibil prin statistici oficiale, necesită completarea cu indicatori care să reflecte calitatea și sustenabilitatea infrastructurii disponibile.

Acest cadru conceptual evidențiază necesitatea unei abordări integrate și multidimensionale pentru măsurarea bunăstării economice, recunoscând că progresul autentic nu poate fi capturat prin indicatori economici tradiționali, ci necesită o perspectivă holistică care să includă dimensiuni sociale, culturale și de sustenabilitate specifice contextului național.

Pornind de la cadrul conceptual prezentat, dezvoltarea unui model operațional de evaluare a bunăstării economice necesită o abordare metodologică riguroasă care să transforme principiile teoretice în instrumente practice de măsurare și monitorizare. Experiența internațională demonstrează că implementarea cu succes a unei economii a bunăstării depinde de capacitatea de a adapta cadrele conceptuale generale la specificul contextual național. Contextul particular al Republicii Moldova, caracterizat prin dependența semnificativă de remitențele externe - aproximativ 20% din PIB provenind de la aproximativ un milion de moldoveni care lucrează în străinătate - impune necesitatea unor instrumente de evaluare care să capteze această complexitate economică specifică. Această realitate, combinată cu alte provocări structurale, creează un mediu în care măsurarea bunăstării economice prin indicatori tradiționali devine insuficientă pentru înțelegerea progresului real al societății.

Principiile metodologice care ghidează construcția unui model adaptat includ *multidimensionalitatea*, care asigură acoperirea comprehensivă a aspectelor esențiale ale bunăstării, combinarea surselor de date pentru *integrarea informațiilor* obiective cu percepțiile subiective, și *adaptabilitatea* pentru aplicarea la diverse nivele administrative. Aceste principii sunt fundamentate pe evidențele științifice care confirmă caracterul multidimensional al bunăstării și necesitatea unei perspective integrate în evaluarea progresului societal.

Arhitectura modelului se structurează pe mai multe dimensiuni complementare: resursele economice, care reflectă capacitatea materială a populației; ocuparea și incluziunea, care măsoară integrarea în activitatea economică; condițiile de trai, care evaluează calitatea vieții cotidiene; accesul la servicii, care măsoară egalitatea de șanse; și bunăstarea subiectivă, care captează percepțiile directe ale cetățenilor asupra propriei situații.

Implementarea unui astfel de model presupune o abordare graduală și participativă, care să includă validarea indicatorilor, normalizarea valorilor, atribuirea ponderilor prin consultare publică, și testarea pilotului în contexte reprezentative. Această metodologie asigură nu doar rigoarea tehnică a instrumentului, ci și acceptabilitatea și relevanța sa socială.

Utilitatea practică a unui model integrat de evaluare a bunăstării economice se manifestă prin capacitatea sa de a oferi o perspectivă mai completă asupra progresului societal, de a identifica inegalitățile teritoriale și demografice, și de a informa procesul de planificare strategică a resurselor publice. În contextul provocărilor economice actuale, un astfel de instrument devine esențial pentru monitorizarea eficienței politicilor publice și pentru promovarea unei guvernanțe bazate pe evidențe.

Perspectivele de dezvoltare a modelului includ posibilitatea integrării dimensiunilor ecologice și digitale, pentru a reflecta tranziția către un model economic sustenabil și adaptat la realitățile contemporane. Această evoluție poate transforma instrumentul într-un barometru strategic pentru evaluarea echității sociale și eficienței politicilor publice, contribuind la dezvoltarea unei culturi a guvernanței centrate pe bunăstarea cetățenilor.

Implementarea unui model adaptat de măsurare a bunăstării economice în Republica Moldova prezintă atât *provocări metodologice specifice*, cât și oportunități strategice pentru modernizarea sistemului de guvernanță publică. Analiza contextului național relevă existența unei baze statistice suficient de dezvoltate pentru includerea indicatorilor fundamentali, însă persistă lacune semnificative în domeniul datelor longitudinale și al dimensiunilor subiective ale bunăstării.

Lacunele identificate în sistemul actual de colectare a datelor necesită o abordare proactivă prin dezvoltarea unor anchete periodice dedicate calității vieții, care să completeze statisticile oficiale cu informații despre percepțiile și experiențele directe ale cetățenilor. Integrarea datelor administrative cu cercetările sociologice reprezintă o oportunitate pentru crearea unei baze de date integrate, care să permită o înțelegere mai nuanțată a dinamicii bunăstării la nivel național și regional.

Colaborarea cu instituții internaționale pentru transferul de expertiză metodologică constituie o strategie esențială pentru accelerarea procesului de implementare și pentru asigurarea compatibilității cu standardele internaționale. Această colaborare poate facilita accesul la metodologii validate și la instrumentele de evaluare dezvoltate în contexte similare, reducând timpul și costurile asociate cu dezvoltarea de noi instrumente de măsurare.

Crearea unor mecanisme de participare publică în definirea priorităților de bunăstare reprezintă o dimensiune fundamentală care asigură legitimitatea socială a modelului. Aceste mecanisme nu doar că îmbunătățesc calitatea și relevanța indicatorilor selectați, ci contribuie și la dezvoltarea unei culturi civice de participare la procesul de guvernanță.

Implementarea cu succes a cadrului adaptat de măsurare necesită echilibrarea rigorii științifice cu pragmatismul implementării, asigurând dezvoltarea unui instrument care să fie simultan credibil din punct de vedere metodologic și relevant din perspecti-

va formulării politicilor publice. Această echilibrare presupune adoptarea unei abordări iterative, care permite ajustarea și perfecționarea instrumentului pe baza experiențelor acumulate și a feedback-ului primit din partea utilizatorilor.

Oportunitatea strategică pe care o prezintă dezvoltarea unui model național de bunăstare constă în posibilitatea creării unui instrument policy-relevant care să răspundă specificului național și să contribuie la fundamentarea științifică a politicilor publice centrate pe nevoile reale ale cetățenilor. Acest instrument poate deveni un catalizator pentru transformarea modului în care sunt concepute, implementate și evaluate politicile publice, promovând o guvernanță bazată pe evidențe și orientată către rezultate măsurabile în termeni de bunăstare socială.

Contextul național oferă o configurație unică de provocări și oportunități pentru măsurarea bunăstării economice, care necesită adaptarea metodologiilor internaționale la realitățile specifice ale țării. Această adaptare reprezintă nu doar o necesitate practică, ci și o oportunitate de a contribui la dezvoltarea cunoștințelor în domeniul măsurării bunăstării în contexte de țări în tranziție economică.

## CONCLUZII

Evaluarea bunăstării economice în Republica Moldova reprezintă mai mult decât o provocare metodologică - este o necesitate strategică pentru o țară aflată în tranziție. Într-un context marcat de migrația masivă, inegalități persistente și vulnerabilități energetice, indicatorii tradiționali precum PIB-ul nu mai oferă o imagine completă a progresului real al societății.

Această cercetare demonstrează că măsurarea bunăstării necesită o abordare care să îmbine dimensiunile obiective cu cele subiective, aspectele naționale cu cele teritoriale. Analiza metodologiilor internaționale existente - HDI, BLI, SPI, GNH - relevă că, deși oferă cadre conceptuale valoroase, ele necesită adaptări semnificative pentru a reflecta realitățile unei economii în tranziție.

Propunerea modelului integrat pentru evaluarea Bunăstării Economice este mai mult decât un exercițiu academic, și un instrument strategic pentru o guvernanță mai eficientă și mai apropiată de nevoile cetățenilor. Acest model oferă o perspectivă integrată asupra progresului societal și poate facilita alinierea la standardele europene în procesul de integrare în curs.

Implementarea cu succes a modelului necesită acțiuni concrete în mai multe direcții complementare. Consolidarea capacităților instituționale pentru colectarea și analiza datelor reprezintă fundația oricărui sistem eficient de monitorizare a bunăstării. Această consolidare poate beneficia de programele europene de sprijin care vizează întărirea administrației publice. Dezvoltarea parteneriatului între autoritățile publice, mediul academic și societatea civilă este esențială pentru legitimitatea și eficiența modelului. Experiența parteneriatelor existente în implementarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă demonstrează potențialul colaborării multi-stakeholder și oferă un precedent valoros.

Perspectivele de dezvoltare includ extinderea cadrului către dimensiunile ecologice, digitale și ale rezilienței socio-economice, în concordanță cu direcțiile actuale ale dezvoltării durabile și ale politicilor europene. Tranziția verde și digitală oferă oportunități pentru îmbogățirea modelului cu indicatori adaptați la provocările contemporane.

Evaluarea bunăstării economice trebuie privită ca un instrument strategic de guvernanță care permite înțelegerea profundă a nevoilor cetățenilor și orientarea intervențiilor publice către o dezvoltare echitabilă și sustenabilă.

**REFERINȚE:**

1. AZEVEDO, G. C., COSTA, H. G., FARIAS FILHO, J. R. *Measuring well-being through OECD Better Life Index: Mapping the gaps*. În: *Proceedings of the IJCIEOM 2020 – International Joint Conference on Industrial Engineering and Operations Management*, octombrie 2020. Disponibil: https://www.abepro.org.br/proceedings/artigo.asp?e=icieom&a=2020&c=37403 [Accesat: 11.06.2025]
2. BNS**.** *Anuarul statistic al Republicii Moldova 2024*. Chișinău: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2024, p. 79. Disponibil: https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Anuar_Statistic/2024/Anuarul%20_statistic_2024.pdf [Accesat: 12.06.2025]
3. BNS**.** *Indicii prețurilor de consum în Republica Moldova în luna mai 2025*. Chișinău: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2025. Disponibil: https://statistica.gov.md/index.php/ro/indicii-preturilor-de-consum-in-republica-moldova-in-luna-mai-2025-9485_61836.html [Accesat: 11.06.2025]
4. CLARK, A. E. *Four decades of the economics of happiness: Where next?* În: *Review of Income and Wealth*, 2018, vol. 64, nr. 2, p. 245–269. Disponibil: https://doi.org/10.1111/roiw.12369 [Accesat: 11.06.2025]
5. COSTANZA, R., FISHER, B., ALI, S., BEER, C., BOND, L., BOUMANS, R., … SNAPP, R. *Quality of life: An approach integrating opportunities, human needs, and subjective well-being*. În: *Ecological Economics*, 2007, vol. 61, nr. 2–3, p. 267–276. Disponibil: https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2006.02.023 [Accesat: 11.06.2025].
6. DIENER, E., SUH, E. M., LUCAS, R. E., SMITH, H. L. *Subjective well-being: Three decades of progress*. În: *Psychological Bulletin*, 1999, vol. 125, nr. 2, p. 276–302. Disponibil: https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276 [Accesat: 11.06.2025].
7. GRECO, S., ISHIZAKA, A., RESCE, G., TORRISI, G. *Measuring well-being by a multidimensional spatial model in OECD Better Life Index framework*. În: *Socio-Economic Planning Sciences*, 2020, vol. 70, articol nr. 100684. Disponibil: https://doi.org/10.1016/j.seps.2019.01.006 [Accesat: 11.06.2025]
8. HELLIWELL, J. F., LAYARD, R., SACHS, J. D., DE NEVE, J.-E., AKNIN, L. B., WANG, S. (eds.). *World Happiness Report 2023* (ediția a XI-a). New

York: Sustainable Development Solutions Network, 2023. Disponibil: https://worldhappiness.report/ed/2023/ [Accesat: 11.06.2025].
9. HELLIWELL, J. F., LAYARD, R., SACHS, J., DE NEVE, J.-E. *World Happiness Report 2020*. New York: Sustainable Development Solutions Network, 2020. Disponibil: https://worldhappiness.report/ed/2020/ [Accesat: 11.06.2025].
10. JACKSON, T. *Prosperity without Growth: Economics for a Finite Planet*. London: Earthscan, 2009. Disponibil: https://doi.org/10.4324/9781849774338 [Accesat: 11.06.2025].
11. KLUGMAN, J. (ed.). *Human Development Report 2011: Sustainability and Equity – A Better Future for All*. New York: United Nations Development Programme (UNDP), 2011. Disponibil: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/in/human_development_report_2011_sustainability_and_equity_a_better_future_for_all_english.pdf [Accesat: 11.07.2025].
12. MOODY'S ANALYTICS. *Moldova – Economic Indicators*. 2024. Disponibil: https://www.economy.com/moldova/indicators [Accesat: 11.06.2025]
13. NOLL, H. H. *Towards a European system of social indicators: Theoretical framework and system architecture*. În: *Social Indicators Research*, 2002, vol. 58, nr. 1–3, p. 47–87. Disponibil: https://doi.org/10.1007/0-306-47513-8_4 [Accesat: 11.07.2025]
14. OECD**.** *How's Life? 2024: Well-being and Resilience in Times of Crisis*. Paris: OECD Publishing, 2024. Disponibil: https://doi.org/10.1787/90ba854a-en [Accesat: 11.06.2025]
15. OECD**.** *How's Life? Measuring Well-being*. Paris: OECD Publishing, 2020. Disponibil: https://doi.org/10.1787/9870c393-en [Accesat: 11.06.2025].
16. OECD. *Measuring well-being and progress*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024. Disponibil: https://www.oecd.org/en/topics/measuring-well-being-and-progress.html [Accesat: 11.06.2025]
17. OECD**.** *OECD Better Life Index*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2011. Disponibil: https://www.oecdbetterlifeindex.org/ [Accesat: 11.07.2025]
18. PNUD MOLDOVA**.** *Raportul Național de Dezvoltare Umană 2022: Inegalitățile în dezvoltare*. Chișinău: Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, 2022. Disponibil: https://www.md.undp.org [Accesat: 11.06.2025]
19. PORTER, M. E., STERN, S., GREEN, M. *Social Progress Index 2015: Methodology Report*. Washington, D.C.: Social Progress Imperative, 2015. Disponibil: https://www.lampadia.com/assets/uploads_documentos/1e288-social-progress-index-2015.pdf [Accesat: 11.07.2025]
20. RAVALLION, M. *Mashup Indices of Development*. Policy Research Working Paper nr. 5432. Washington, D.C.: World Bank, 2010. Disponibil: http://documents.worldbank.org/curated/en/454791468329342000 [Accesat: 11.07.2025]
21. STIGLITZ, J. E., SEN, A., FITOUSSI, J.-P. *Report by the Commission on the*

*Measurement of Economic Performance and Social Progress*. Paris: Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress, 2009. Disponibil: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/8131721/8131772/Stiglitz-Sen-Fitoussi-Commission-report.pdf [Accesat: 11.06.2025].

22. UNDP**.** *Human Development Report 2023: Breaking the Gridlock*. New York: United Nations Development Programme, 2023. Disponibil: https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2023-24reporten.pdf [Accesat: 11.06.2025].
23. UNICEF. *Analysis of monetary poverty and wellbeing of households with children in 2019*. Chișinău: UNICEF Moldova, 2019. Disponibil: https://www.unicef.org/moldova/en/reports/analysis-monetary-poverty-and-wellbeing-households-children-2019 [Accesat: 11.06.2025]
24. URA, K., ALKIRE, S., ZANGMO, T., WANGDI, K. *A Short Guide to Gross National Happiness Index*. Thimphu: Centre for Bhutan Studies, 2012. Disponibil: https://hdl.handle.net/20.500.12413/11807 [Accesat: 11.06.2025]
25. WORLD BANK. *Moldova – Overview*. Washington, D.C.: World Bank, 2024. Disponibil: https://www.worldbank.org/en/country/moldova/overview [Accesat: 11.06.2025]
26. WORLD BANK. *World Development Indicators 2022*. Washington, D.C.: World Bank, 2022. Disponibil: https://data.worldbank.org [Accesat: 11.06.2025]
27. WORLD BANK. *World Development Report 2024: The Middle Income Trap*. Washington, D.C.: World Bank Publications, 2024. Disponibil: https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2024 [Accesat: 11.06.2025]

***N.B.*** *Acest articol a fost elaborat în cadrul proiectului „Consolidarea mecanismelor socio-economice și juridice de asigurare a bunăstării și securității cetățenilor” (CONSEJ 01.05.02).*